

PRZEGŁĄD PIŚMIENNICTWA

Jan Komorowski

RECENZJA KSIĄŻKI ANDRZEJA BUSZKO PT.: „MECHANIZMY SZAREJ STREFY”

[**słowa kluczowe:** szara strefa, życie gospodarcze, naruszanie prawa, erozja funkcji państwa]

Streszczenie

W recenzji książki A. Buszko pt.: „*Mechanizmy szarej strefy*” zwrócono uwagę na wagę podjętej problematyki dla życia gospodarczego. Szczególnie cenne jest w niej opisanie metodologii monitorowania i analizy różnych patologicznych, zaobserwowanych w rzeczywistości sytuacji. Zaleca się szeroką dystrybucję tej pozycji do zainteresowanych tą problematyką adresatów.

* * *

Wprowadzenie

Przedmiotem recenzji jest pozycja książkowa pt. „*Mechanizmy szarej strefy*”. Publikacja składa się z pięciu rozdziałów, wstępu i zakończenia, oraz 43 schematów i rysunków, map, tablic, itd., o łącznej objętości 176 stron. W publikacji wykorzystano zbiór różnorodnych źródeł wykazanych w załączonym na końcu zestawieniu bibliograficznym w liczbie 144 pozycji, z których znaczna część ma charakter materiałów pierwotnych. Całościowy, wielowymiarowy sposób ukazania podjętej problematyki pozwala zakwalifikować recenzowaną publikację do kategorii monografii naukowych.

1. Atrakcyjność problematyki badawczej

Z dużym zainteresowaniem przystąpiłem do sporządzenia recenzji i zapoznania się z tekstem autorstwa A. Buszko. Uczyniłem to z dwóch zasadniczych względów. Po pierwsze, ze względu na jej Autora, pana profesora Andrzeja Buszko, który jest specjalistą w zakresie problematyki szarej strefy. Autor publikacji, bowiem jest wybitnym specjalistą w tej tematyce, od wielu lat praktycznie i naukowo zajmuje się szarą strefą, w tym różnego rodzaju wyodrębnionymi zagadnieniami istotnymi dla powstawania tego zjawiska na styku biznesu i prawa. W konsekwencji efekty jego zainteresowań znalazły wyraz w licznym zbiorze publikacji na ten temat składając się na jeden z głównych nurtów pracy naukowo – badawczej Autora.

Ponadto jest rzeczą wiadomą, że pan prof. A. Buszko jest także uznanym ekspertem sądowym w sprawach karnych i innych postępowaniach sędowoadministracyjnych dotyczących przestępczości gospodarczej, w tym bezpośrednio zachodzących w sferze szarej strefy. Uwzględniając to doświadczenie Autor ma sposobność wglądu w sferę powstawania casusów, analizy przypadków, formułowania uogólnień. Na tym tle dostrzega szczegółowe współzależności zachodzące w ramach szarej strefy.

Całokształt tej problematyki będącej przedmiotem zainteresowań badawczych Autora znajduje wyraz w rozdziałach i podrozdziałach publikacji pod tytułem „Mechanizmy szarej strefy”. W konsekwencji tekst książki ma charakter monograficzny, ukazujący badane zjawisko dynamicznie i wielowymiarowo, w całokształcie powiązań o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym.

Po drugie, na uwagę zasługuje ważność podejmowanej problematyki szarej strefy. W konsekwencji fundamentalne założenie o wadze tego zjawiska w życiu gospodarczym prowadzi Autora do tezy, iż zjawisko to można traktować, jako główną barierę rozwoju gospodarczego. Jak zauważa Autor, konsekwencje występujące na tle naruszania prawa, zwłaszcza zaś prawa finansowego i prawa podatkowego, prowadzą nie tylko do pomniejszenia dochodów budżetowych, ale przede wszystkim ograniczają skuteczność polityki gospodarczej przyczyniając się do erozji funkcji państwa, a ostatecznie, negatywnie wpływając na kształtowanie struktury i przebieg rozwoju gospodarki w długim okresie.

W uzasadnieniu prezentowanego stanowiska Autor przede wszystkim podkreśla żelazne argumenty, w tym znaczny udział szarej strefy w produkcji krajowym brutto, stanowiący nie mniej niż czwartą część jego wartości. Aspekt wpływu szarej strefy na życie społeczno-gospodarcze ma wielce istotne znaczenie praktyczne zwłaszcza wówczas, gdy uwzględnimy okoliczności jej funkcjo-

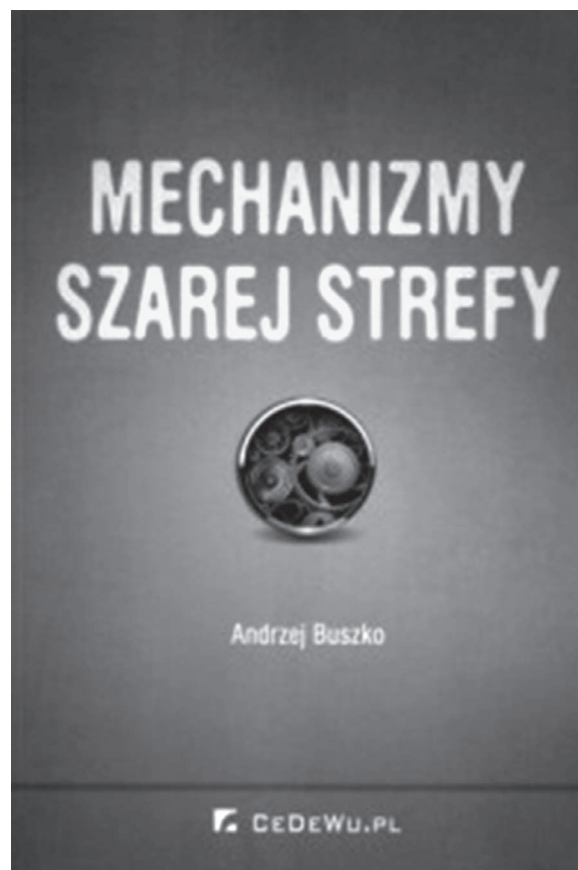
nowania w polskich warunkach, w danym miejscu i czasie, mając na uwadze dokonujący się proces transformacji, dojrzewania i reformowania gospodarki, a także ochrony przed negatywnymi zjawiskami zarażania i transmisji kryzysu oraz różnych patologii w warunkach otwartej gospodarki rynkowej.

2. Walory merytoryczne recenzowanej publikacji

W układzie recenzowanej pracy punktem wyjścia formułowanych ocen i opinii jest zjawisko szarej strefy w Polsce na tle współczesnej gospodarki. Autor dostrzega i koncentruje się na tym, co uznaje za podstawowe kwestie teoretyczne badanej problematyki, wyodrębnia i porządkuje ten nowy obszar wiedzy. W tej mierze przytacza uznane pojęcia i definicje oraz opisuje metodologię monitorowania i analizy szarej strefy. Ilustracją strony teoretycznej są aspekty empiryczne, czyli, w jaki sposób zjawisko to przejawia się w życiu, w jakich formach występuje, jaki zakres rzeczywistości gospodarczej stanowi, wreszcie, w jaki sposób utrudnia prawidłowe funkcjonowanie gospodarki krajowej, jak zniekształca strukturę jej rozwoju, ogranicza reaktywność podmiotów na regulacje systemu gospodarczego, obniża skuteczność polityki gospodarczej, zaciemnia statystyczny obraz potencjału ekonomicznego kraju, itd. Cennym składnikiem publikacji jest wykorzystanie licznych patologii negatywnie wpływających na mechanizmy funkcjonujące w życiu gospodarczym, itd. Na styku tych procesów akcentowane są także różnorodne zjawiska patologiczne o charakterze społecznym.

Autor do badanego zjawiska szarej strefy podchodzi kompleksowo. Mianowicie, wychodzi z założenia, iż szara strefa obserwowana w relacjach ekonomicznych charakteryzuje się dużą różnorodnością, zmiennością i ruchliwością, a także zdolnością przemieszczania się między różnymi gałęziami gospodarki. Dynamiczne podejście do analizy tego zjawiska w książce ukazuje także jego witalność, adaptacyjność, zdolność zarażania, czyli przenikania do kolejnych sfer życia gospodarczego w skali globalnej i lokalnej. Wyrazem konkretyzacji rozważań i obiektywizacji skali tego zjawiska niech będzie zbadana przez Autora kwestia nadużyć podatkowych związana z uszczerbkiem dochodów budżetowych z tytułu podatku VAT, zaniżanie podatku dochodowego, transfer zysków za granicę, ceny transferowe, itd., a także mechanizmy i formy korupcji, związek polityki ze światem przestępczym, pranie brudnych pieniędzy, oraz skutki tych zjawisk w wielu dziedzinach życia, w tym w sporcie, na rynku nieruchomości itd.

Wszystko to wskazuje na systemowy charakter ujęcia przez Autora badanej formacji. Książka prezentuje wszechstronny przegląd tej kategorii. Poprzez kwestie teoretyczne dotyczące pojęć i systematyki zjawiska oraz kategoryzacji jego mechanizmów Autor wnosi własny wkład do teorii. Czyni to także porządkując dotychczasowy zakres wiedzy w oparciu o przegląd literatury fachowej oraz wnikliwą charakterystykę empiryczną zjawiska, jego właściwości, zróżnicowanie, formy szarej strefy, a także odporność na zwalczanie i przeciwdziałanie. W ten sposób praca ma znaczenie praktyczne. Jej walory praktyczne w tym znaczeniu wiążą się z wiedzą istotną dla świadomości tych podmiotów, które mają wpływ na proces kształtowania współczesnych stosunków gospodarczych i korzystają z tej wiedzy w sposób ograniczający zagrożenie występowania i rozwoju szarej strefy.

Ryc. 1. Strona tytułowa: Andrzej Buszko „*Mechanizmy szarej strefy*”.
Wyd. CEDEWU.PL, 2016.

Intensywność i zakres zjawisk patologicznych występujących w szarej strefie ostatecznie prowadzi Autora do prezentacji tej problematyki z pozycji stanowiska, iż wymieniona sfera stosunków gospodarczych stanowi specyficzny sektor współczesnej gospodarki światowej o dużym poziomie autonomii rozwoju i niezależności od wewnętrznej polityki gospodarczej.

Chociaż sektor ten charakteryzuje się niskim stopniem integracji, Autor zwraca uwagę na bezskuteczność walki z szarą strefą. Jej duża odporność na próby ograniczenia, a także pełna internacjonalizacja, zdolność migracji i odtwarzania się w nowych warunkach, mogą świadczyć o wysokim poziomie adaptacyjności, a zarazem wskazuje na liczne czynniki związane z eskalacją intensywności występowania w nowych formach. Towarzyszą one procesom otwartości gospodarczej, globalizacji i kryzysu.

Autor zwraca uwagę na kwestie aktualne dotyczące tego zjawiska w życiu gospodarczym. W szczególności udział szarej strefy nie poddaje się kryzysowi, lecz przeciwnie, rozwija się w warunkach recesji, okazuje swoją specyficzną innowacyjność, rozszerza się i stabilizuje w warunkach licznych patologii w obszarze funkcji państwa, sprawowania władzy i życia publicznego wrastając w tradycyjne formy aktywności gospodarczej.

Zarówno przesłanki, jak i formy występowania szarej strefy mają wiele wspólnego z przewlekłymi i zaraźliwymi procesami chorobowymi w żywych organizmach. Można wskazać obecność tzw. patogenów sprzyjających rozwojowi szarej strefy. Otwartość współczesnej gospodarki obniża odporność a zarazem, zwiększa jej podatność na zagrożenia płynące z zewnątrz. Procesy przenoszenia się patologii dokonują się równocześnie na wielu płaszczyznach. Są one widoczne w koncepcjach teoretycznych, a także fundamentach doktryn ekonomicznych, w stosunku do państwa i prawa, strategiach rynkowych, modelach biznesowych, aspektach etycznych biznesu itd.

Wszystkie powyższe kwestie są przedmiotem szczegółowej analizy w pozycji książkowej pana prof. A. Buszko. Z wymienionych względów książka ta jest pozycją oczekiwaną przez środowisko ekonomistów, naukowców i praktyków.

3. Wniosek końcowy

Ze względu na wieloletnie zaangażowanie badawcze w problematykę szarej strefy i związane z tym najwyższe kompetencje merytoryczne i warsztatowe Autora, które zostały wyrażone w recenzowanej pracy, trudno jest wskazać na kwestie budzące sprzeciw lub wątpliwości recenzenta. Tekst posiada sta-

ranny, niebudzący zastrzeżeń układ, kompozycję i redakcję. Język publikacji w sposób jasny i wierny wyraża myśl Autora a zarazem, zachowane proporcje oraz precyzję i zwięzłość wyrażania myśli sprawiają przyjemność czytelnikowi. W kontekście dużej ilości danych faktograficznych nie razi brak niekiedy precyzyjnej dokumentacji źródeł.

Podsumowując należy pogratulować Autorowi podjęcia tematyki szarej strefy i sposobu jej rozwiązania w formie monografii. Całość rozważań stanowi wartość dodaną w dorobku naukowym pana prof. Andrzeja Buszko, jak również, cenną pozycję książkową w obszarze wiedzy dotyczącej stosunków gospodarczych i zarządzania finansami na odcinku szarej strefy. Jednakże pełny efekt wynikający z pogłębienia tej ważnej problematyki, zwłaszcza zaś wnioski płynące z analiz oraz ukazania wybranych problemów w sposób bardziej szczegółowy mogą przynieść efekty pod warunkiem jej szerokiego upowszechnienia.

Wysoko oceniam wartość merytoryczną recenzowanej książki. Stwierdzam, iż jej poziom naukowy oraz staranna redakcja pozwala wystawić jej najwyższą notę. Dlatego gorąco wnoszę o jej szeroką dystrybucję do adresatów – ośrodków naukowych i studentów oraz specjalistów, praktyków i moderatorów polityki gospodarczej w kraju i za granicą.